

PAGINA 3

'In alle godsdiensten vind ik iets moois terug'

PAGINA 5

Sloop Theresiakerk is een gebed zonder end

PAGINA 8

'Praten over slavernij-verleden mag schuren'VERDER: Moorkop onder vuur ■ Wat geven wij terug aan moeder aarde? ■ Klagen *not done* in Facebook-cultuur ■ Kinderpardon teleurstellend en beschamend

Thema Boekenweek (7 t/m 15 maart):

Dwarsliggers helpen je vooruit

OPINIE De kerken hebben meer rebellen nodig. Mensen die niet bang zijn om risico's te nemen en die zekerheden op het spel durven zetten.

Rebellen: dialoog of schoten voor de boeg?

Er waait een spook door Nederland. Angstig stapelen leidinggevenden in kerken de zandzakken van (religieuze) traditie voor de poorten. Er (z)waait wat! Vrouwen, oververtegenwoordigd in de kerkbanken, zijn op tal van plaatsen buitengesloten van de ambten. 'Maak daar nu eindelijk eens een eind aan', klonk recent een hartenkreet in de Protestantse Kerk. In de Christelijke Gereformeerde Kerken probeerde de synode vorige

'Zonder dwarsliggers komt een trein geen meter vooruit'

maand de plaatselijke kerken op dit punt weer in het gareel te krijgen. Maar vrouwen en homo's, je krijgt ze niet meer in de kast.

Het blijft stil

In de Rooms-Katholieke Kerk wordt Paus Franciscus argwanend gevolgd door behoudende broeders. Zij vrezen dat een erfenis van eeuwen – onder andere priestercelebratie, toegang tot de

eucharistie – niet veilig is bij hem. Waaien de Amazone-ketterijen deze kant op? Komt ook hier het spook van emancipatie, belichaamd in rebellen en dwarsdenkers die de Schrift op een nieuwe manier durven lezen?

Ondanks nerveus vergaderen in bestuurlijke kaders, blijft het erg stil in parochies en (wijk)gemeentes. 'Dat wonderlijke kerkasiel' in kerk-en-buurthuis Bethel doorbrak met de doorgaande kerkdienst van 97 etmalen de stilte. Het bleek zelfs het CDA en de synode van de Protestantse Kerk in beweging te krijgen. Maar de dwarsliggende theoloog Rikko Voorberg kreeg eind 2018 kerkelijk de handen niet op elkaar met zijn initiatief 'We gaan ze halen'. Hij kon het niet langer aanzien dat onze regering haar beloften niet nakwam en vluchtelingen laat creperen in Griekse kampen.

Loyale oppositie

Afkomstig van buiten de kerk, zijn het altijd de dwarsliggers geweest die mij gefascineerd hebben. Dwarsliggers dragen de spoorrails: zonder dwarsliggers komt een trein geen meter vooruit. De Bijbel zelf zou ongeschreven gebleven zijn zonder de tegenspraak

van de profeten. Tempeldienst en nationalisme kenden Israëls burens ook. Maar de tegenspraak van de Eeuwige, die opkomt voor weduwe, wees en vreemdeling, daarin openbaart zich de ware dienst aan God. Zeker, voor de wachters van de lieve vrede is tegenspraak vervelend. Maar, zo zei Jezus al, waar de profeten het zwijgen wordt opgelegd, is geen toekomst. Pater Jan van Kilsdonk bepleitte in 1962(!) loyale oppositie tegen kerkelijk gezag. In een mum van tijd werd hij afgezet. Breed protest, ook van protestanten,

'Als mensen ten onder gaan kom ik in actie'

maakte dat Rome hem in zijn priesterambt herstelde. 'Van (kerk)politiek heb ik geen verstand', zei Van Kilsdonk eens, 'maar als mensen ten onder gaan, kom ik in actie.' Wat heeft deze dwarsligger veel betekend voor homoseksuele jongeren. En waar generatiegenoten met de kerk braken, is hij gebleven. Als een niet tot zwijgen te

brennen stem en daad. Zoals die andere dwarsligger, ds. Alje Klamer (1923-1986), die een 'radiogemeente' om zich heen verzamelde. Hij behoorde tot de eersten in de Hervormde Kerk die voor 'anders-geaarde' medemensen opkwam.

Extremisme van de liefde

Dwarsliggers bepalen de kerk bij haar roeping; het Rijk van God is een beweging van liefde. Het betekent risico's nemen en zekerheden kwijt raken om God niet te verliezen! Welwillende blanke dominees vermaanden in 1963 Martin Luther King. Zijn acties waren 'onverstandig en op een verkeerd tijdstip', schreven ze ds. King die gevangen zat. Zijn antwoord: 'Lauwe sympathie is verwarringscheppender dan rechtstreekse vijandschap. U noemt mij een extremist? Ja, liever een extremist van de liefde dan van de haat.' En hij voegde eraan toe: 'De kerk van onze dagen is in vele opzichten nog slechts een zwakke, blatende kudde zonder enige inspiratie.' Hij schreef zijn hoop gevestigd te hebben op de 'kerk in de kerk, de waarlijke ekklesia en de hoop van de wereld'. Deze woorden doen mij denken aan het onderscheid dat

John Caputo maakt in zijn boek *Hopeloos hoopvol* tussen de 'grote kerk' en de 'kleine kerk'. Bij hem is de 'kleine kerk' die van de macht(s) aanspraken en geordende religie, maar de 'grote kerk' wordt geregeerd door de

'Lauwe sympathie is verwarrender dan vijandschap'

liefde. Zij bestaat – over grenzen heen – uit zielen die 'handelen om niet'. Om misverstanden te voorkomen, het gaat hier niet over de tegenstelling conservatief of progressief, links of rechts. Ook William Booth, de stichter van het Leger des Heils, hoort bij de mensen die in zijn tijd 'de kerk in de kerk', 'de grote kerk' vertegenwoordigden. Wat we nodig hebben, aldus Van Kilsdonk, zijn mensen 'die ontkramp zijn door de liefde voor God en de naaste'. We hoeven niet allemaal profeten te zijn, maar het is nuttig om naar ze te luisteren.

ROB VAN ESSEN

Doeken en batiks: 'Medemens'

In het teken van de Veertigdagentijd exposeert de Nieuwe Badkapel schilderijen en batiks van dominee Khristian Aris Widodo en Nyoman Darsane, beiden afkomstig van Java (Indonesië). Bij het batikken wordt een geweven stof met verf van een decoratie voorzien. De tentoongestelde kunstwerken zijn veelal gebaseerd op Bijbelverhalen. De expositie heet *Medemens*, over het zien van zowel de kwetsbaarheid als de kracht van de ander.

OPENING: ZATERDAG 7 MAART. 16:30 UUR. NIEUWE PARKLAAN 90.

Herman Wijffels over gulden snede

Herman Wijffels, econoom, CDA-politicus, bestuurder (Wereldbank, SER) en bankier: achttien jaar zat hij in het bestuur van de Rabobank. Al die tijd bezon hij zich op de toekomst van de aarde. Zijn gerijpte inzichten deelt hij aan de hand van zijn boek *De gulden snede* (2019).

WOE. 25 MRT. 20 U. € 5. MARANATHAKERK, 2E SWEELINCKSTRAAT 156.

Gedreven vrouwen krijgen Duinoord in actie

'Veel mensen willen iets voor een ander doen'

INTERVIEW Sinds vijf jaar zamelt de protestantse kerkgemeenschap van de Noorderkerk in Duinoord kleding in voor vluchtelingen op het Griekse Lesbos. Cela Struik en Jannie Kuik weten de hele buurt daarbij in te schakelen.

Jannie Kuik (l) en Cela Struik.

Al snel bij binnenkomst in de Noorderkerk (Schuytstraat) laat diaken Cela Struik op haar telefoon foto's zien van de kledinginzameling voor de vluchtelingen op Lesbos. Zij is de drijvende kracht achter de actie. Het begon in 2014 toen zij in contact kwam met de interculturele Stichting Salaam, die geleid wordt door Rahma Hulsman. Deze Rotterdamse stichting

'Griekenland is door Europa in de steek gelaten'

zette zich destijds in voor de zestig vluchtelingen die werden opgevangen in de – inmiddels aan de eredienst onttrokken – rooms-katholieke Sacramentskerk aan de Sportlaan. Struik spreekt vol bewondering over Hulsman. 'Het klikte al snel tussen ons', vertelt ze.

Trainingspakken

Samen met Stichting Salaam begon de diaconie van de Noorderkerk de kledinginzamelingsactie. 'We maakten 1000 flyers die in de hele wijk werden uitgezet', aldus Struik. 'De wijk reageerde enthousiast. Drie dagen lang konden mensen kleding naar de kerk brengen. Vorig jaar was het echt geweldig. We kregen maar liefst 260 zakken kleding binnen en

er werd ook nog eens 1065 euro overgemaakt. We krijgen met deze actie zo'n leuk contact met de buurt. Zo hoorde ik het verhaal van jonge mensen die speciaal voor de inzameling een paar niet al te dure trainingspakken hadden gekocht. Anderen hadden weer babytruitjes gebreid. Heel mooi allemaal.' Ouderling en kerkenraadsvoorzitter Jannie Kuik vindt dat de kerk een belangrijke rol heeft in dit soort acties. 'Door de ander ontmoet je God. Of je nu gelooft of niet, heel veel mensen in de buurt willen iets doen voor de ander. Met deze actie vervullen wij ook een samenbindende rol in de buurt.' Kuik is overtuigd van het belang van de actie: 'Het gaat hier gewoon over mensen zoals wij. Mensen die ons aankijken en die geen kant op kunnen. Wat de overheid zou moeten doen, is zorgen voor minimale fatsoenlijke opvang. In Griekenland is het helemaal uit de klauwen gelopen en Europa heeft dat land in de steek gelaten. Die mensen zitten in de fuik en komen daar niet uit. Dat vind ik een enorme schande.' Ook Struik heeft een duidelijke drijfveer: 'Bij mijn ouders zaten in de oorlog Joden ondergedoken en daar ben ik trots op. Ik heb nog steeds contact met een kleinzoon van deze familie. Als je er één redt, red je een natie, zei Jesaja. Dat motiveert mij.'

JAN SPIJK

BIJBEL IN BEELD

Abraham in Moerwijk

Op een flatgevel in Moerwijk is een bijna onherkenbare Abraham afgebeeld. Hij onderhandelt met God en voorkomt daarmee de ondergang van Sodom.

Zondagmiddag, terwijl Ciara haar onstuimige vleugels uitslaat, bevind ik me op de hoek van de Anna Bijnslaan en de Melis Stokelaan. In deze weinig toeristische hoek van Moerwijk-Noord staan een aantal woonflats; een kat zit op de

'Abraham probeert Gods visie om te buigen'

vensterbank met een plant te spelen. Op de gevel, boven de ingangen, bevinden zich een aantal onopvallende, beschadigde reliëfs van de hand van Pieter Biesiot (1890-1980). Sommige tonen naamloze arbeiders, maar er is ook een Hubertus en een sterke Christoffel, en op de flat van de spelende kat staat Abraham. Het is misschien wel gepast dat deze

mysterieuze figuur er wat verveerd en onherkenbaar uitziet. Deze man staat aan het begin van het grote bijbelse verhaal van God die één familie op de wereld uitkiest om daardoorheen de hele wereld te zegenen (Genesis 12:2). In de Psalmen worden de toehoorders aangesproken als 'kinderen van Abraham' (Psalm 105:6). Jezus vertelt in een parabel hoe de straatarme Lazarus na zijn dood door engelen tot in de schoot van Abraham wordt gedragen (Lucas 16:22). De geaatsrekken van Abraham zijn hier volstrekt onherkenbaar geworden! Het vaderschap van Abraham is hier geen verre abstractie, maar wordt geschetst als een individuele band van tederheid en zorgzaamheid. Overigens moeten we daarbij niet al te sentimenteel worden: Abraham legt geduldig uit aan zijn andere zoon, die een onbezorgd leven had op aarde, waarom hij geen aanspraak kan maken op een fijn hierna maals (Lucas 16:25).

In het Nieuwe Testament wordt de relatie getransformeerd: mensen die niet tot de familie van Abraham behoren maar wel in de voetstappen volgen van zijn geloof, mogen hem als hun eigen vader beschouwen (Romeinen 4:16). Ook in de Qur'an wordt Abraham de vader van alle gelovigen genoemd (22:78), waarbij zijn godsdienst wel polemisch wordt afgegrensd van de joodse en christelijke ideeën (2:135). Deze Abraham staat bij een boom.

'Vergeleken met Den Haag was Sodom maar een dorpje'

Het is de terebint van Mamre, de terpentijnboom die lijkt op een eik en altijd groene bladeren heeft. In de schaduw van deze boom staat zijn tent: als pelgrim op aarde woont Abraham niet in een stenen huis. Wel weet hij dat hij op de juiste plaats is, omdat God hem heeft beloofd dat het land aan hem en zijn familie geschonken is. Ook heeft Abraham een altaar opgericht, dat naast de boom op het reliëf staat afgebeeld. Ergens gaan wonen betekent namelijk dat je ook een plaats maakt voor God. Etymologisch gezien zijn de woorden 'cultuur' en 'cultus' verbonden. Abraham zelf staat in gebedshouding afgebeeld: staand, de handen gevouwen, maar niet in serene meditatie. Integendeel: zijn diepliggende ogen en het ene been dat naar voren staat, suggereren dat er een levendig gesprek plaatsvindt. Ik vermoed dat hier Genesis 18 is uitgebeeld. Hier verschijnt God aan Abraham bij de reeds genoemde boom, in de gedaante van drie mannen. Abraham

verwelkomt hen met grote gastvrijheid. Iets verderop echter ligt de stad Sodom, die berucht is om de vijandige opstelling tegenover vreemdelingen. Als God verdergaat, vertelt Hij aan Abraham dat Sodom te ver is gegaan en dat de ondergang nabij is. Abraham, wiens neefje naar die stad is verhuisd, probeert om Gods visie om te buigen. Hij begint een onderhandelingsgesprek: wat nu als er 50 rechtvaardige mensen in de stad zijn? God belooft

dat de stad dan gespaard zal blijven: het geeft inderdaad geen pas om de goeden samen met de kwaden te straffen. Maar Abraham is nog niet gerust en vraagt hoe het zit als er slechts 45 zouden zijn. Of 40. Uiteindelijk komen ze overeen dat de stad gespaard zal blijven als er 10 rechtvaardigen zijn. Vergeleken met Den Haag was Sodom maar een dorpje. Ik vraag me af hoeveel gastvrije mensen er in een stad als Den Haag nodig zijn om het zuur van wantrouwen en xenofobie te neutraliseren. Of hoeveel goede mensen er in de westerse wereld nodig zijn om adequaat te reageren op de milieuproblematiek. Hoe dan ook wekt Abraham vertrouwen dat een kleine minderheid van rechtvaardigen soms voldoende kan zijn om een samenleving over een crisis heen te tillen.

ELI STOK, PRIESTER IN DELFT

Firma A. H. Kerkhof & Zn
Uitvaartzorg sinds 1892

Dienstverlening op maat door uitvoering van:
• levensbeschouwings- en geloofsgebruiken en individuele wensen

Uitvaartcentra naar uw keuze met ons advies, bijvoorbeeld:
• Ad Patres Frederik Hendriklaan 7 's-Gravenhage (Statenkwartier)
• diverse andere uitvaartcentra in 's-Gravenhage en omstreken
• bij begraafplaats of crematorium

Thuisopbaring volgens uw wensen met de juiste zorg en middelen

Groot Hertoginnelaan 227
2517 ET 's-Gravenhage
firma@kerkhof-uitvaartzorg.nl
070 345 16 76
www.kerkhof-uitvaartzorg.nl

Zorgvuldige aandacht en professionaliteit, al vier generaties een familie traditie

Samenwerken met andere gelovigen

'In alle godsdiensten vind ik wel iets moois terug'

INTERVIEW Robina Joemmanbaks is secretaris van de vrouwenvereniging van de Ahmadiyya Moslim Gemeenschap. Ze strijdt tegen vooroordelen over de islam.

In een vergaderzaal van de Mobarakmoskee staan ze trots opgesteld in vitrinekasten: de vertalingen van de Koran, in minstens vijftig talen. Robina Joemmanbaks (61) vertelt dat het zelf kunnen lezen van de Koran een van de speerpunten van de Ahmadiyya-gemeenschap is, de stroming binnen de islam waarvan zij deel uitmaakt. 'In veel culturen is de imam de enige die de Koran leest, en weten veel mensen niet wat erin staat. Ons doel is om analfabetisme tegen te gaan, zodat iedereen zelf kan ontdekken wat er in de Koran staat.'

Liefdadigheidswerk

Joemmanbaks is secretaris van de Haagse afdeling van *Ladja Imaillah*, de vrouwenvereniging van de Ahmadiyya Moslim Gemeenschap, die sinds 1955 een moskee betreft aan de Oostduinlaan van het Haagse Benoordenhout.

'Iedereen moet zelf de Koran kunnen lezen'

De vereniging *Ladja Imaillah* – 'helpers van Allah' – staat wereldwijd bekend om haar liefdadigheidswerk. Voor Joemmanbaks speelt de vereniging een belangrijke rol in haar leven en ze besteedt er veel tijd aan. Dat doet ze graag, want ze gelooft in de positieve rol die haar religie in de wereld kan spelen. Joemmanbaks kwam in 1966 uit Suriname naar Nederland; veel moslims in de Ahmadiyya-gemeenschap in Nederland zijn Pakistaans of

Surinaams. Onderwijs, het gezin en opvoeding zijn belangrijk voor *Ladja Imaillah*. Zo verzorgt de vereniging koranlessen voor meisjes van 7 tot 15 jaar. Meisjes die goed kunnen studeren,

Robina Joemmanbaks bij een kast Korans in alle talen.

worden gestimuleerd om door te leren. Dat er veel misverstanden zijn over de rol van de vrouw binnen de islam, weet Joemmanbaks als geen ander. Ze geeft af en toe lezingen voor een breed publiek, bijvoorbeeld in bibliotheken, om informatie te geven over de islam.

'Wie het Heilige Boek goed leest, komt erachter dat de profeet Mohammed aan vrouwen veel rechten schonk', vertelt Joemmanbaks. 'Vrouwen en mannen hebben allebei de plicht om kennis te vergaren, staat er bijvoorbeeld

geschreven. En de profeet bepaalde dat vrouwen ook erfrecht kregen. In grote delen van de islamitische wereld is deze kennis niet doorgedrongen. Orthodoxe geestelijken verbieden

vrouwen van alles.' Wereldwijd probeert de vrouwenvereniging van de Ahmadiyya-gemeenschap daarom vrouwen te onderwijzen, zodat ze zelf de Koran kunnen lezen.

Vrijheid

'Gelukkig is de situatie in Nederland anders', zegt Joemmanbaks. Maar hier merkt ze weleens dat mensen negatief reageren op haar hoofddoek. 'De hoofddoek staat in de ogen van veel mensen symbool voor onderdrukking, maar ik draag hem met

overtuiging. Dat is deels spiritueel voor mij. Ik ben niet alleen van de wereld, maar ook van God; daarom hecht ik er veel waarde aan. En dat is óók vrijheid, om volgens de regels van je geloof te mogen leven.' De liefde voor het geloof inspireert haar om het werk voort te zetten. Haar belangrijkste doel? Het streven naar een vreedzame wereld.

Dat is meteen nog zo'n misverstand, vertelt ze; dat de islam gelovigen tot geweld zou aanzetten. 'De jihad is juist een innerlijke strijd. De fysieke jihad mag alleen verdedigend gebruikt worden.' De stichter van de Ahmadiyya-gemeenschap heeft daaraan een nieuwe betekenis toegevoegd: de jihad van de pen en de argumenten. Juist daarom is het treurig dat leden

'Dat de islam aanzet tot geweld is een misverstand'

van de Ahmadiyya-gemeenschap in een aantal landen zoals Pakistan worden vervolgd, omdat hun overtuigingen op een aantal punten niet overeenkomen met die van andere islamitische stromingen. Joemmanbaks wil juist graag samenwerken met andere gelovigen: 'Om een vreedzame samenleving te bouwen, moet je verschillen aan de kant zetten. Er zijn veel wegen die naar God leiden. In alle godsdiensten vind ik wel iets moois terug.'

ELLEKE BAL

Vanwege de internationale vrouwendag van 8 maart komen bevlogen vrouwen aan het woord op pagina's 2 en 3.

Katholieken naar de zijlijn

Direct na het uitbreken van de Tachtigjarige Oorlog in de zestiende eeuw werden de katholieke inwoners van de Republiek naar de zijlijn van de samenleving gedirigeerd. Carolina Lenarduzzi heeft onderzocht hoe deze minderheid toch op inventieve wijze haar geloof en cultuur levend hield, zowel in de privésfeer als in het publieke domein. Ze geeft een lezing.

WOE. 18 MRT. 14:30-16:30 U.
ENTREE VRIJ. MARANATHAKERK,
2E SWEELINCKSTRAAT 156.

Benaderbare vrouwelijke hindoe-priesters

'Vrouwen hebben nog een inhaalslag te maken'

INTERVIEW Vrouwelijke priesters – pandita's – vormen in het hindoeïsme een minderheid, maar hun aantal is groeiend. Twee van hen aan het woord.

Lila Badloe is pandita in de hindoeïstische beweging *Arya Samaj* (zie kader). 'In de hindoeïstische cultuur is het vrouwelijk priesterschap betrekkelijk nieuw', vertelt zij, 'maar het sluit goed aan bij de Nederlandse samenleving.' Haar collega Chandra Abhelakh onderzocht dat er nog wel weerstand kan zijn tegen vrouwen die het priesterschap beoefenen: 'Een familielid overleed kortgeleden en ik zou het crematieritueel begeleiden. Enkele familieleden wilden echter geen vrouw als priester. Uiteindelijk is het wel goed gekomen, want de direct-nabestaande had het laatste woord en koos voor mij. Maar soms is er helemaal geen sprake van weerstand. Toen ik elders een crematie begeleidde,

de Haagse Hogeschool de Nederlandse opleiding voor hindoe-geestelijken gaan volgen.'

Beide pandita's zien verschillen in hoe mannen en vrouwen de rituelen begeleiden. 'Pandits hebben van oorsprong een hoge status, wat afstand kan creëren. Wij zijn makkelijker benaderbaar; we staan niet boven, maar naast de ander. Vrouwen hebben echter nog wel een inhaalslag te maken. Onze mannelijke collega's accepteren ons wel als volwaardig, maar als een pandit zijn functie moet overdragen, doet hij dat toch vaak weer aan een andere man.'

Krachten bundelen

Op de vraag wat zij zouden aanpakken als ze het voor het zeggen zouden hebben, antwoorden

Lila Badloe

beiden bezorgd te zijn over de ontkerkelijking en kerksluitingen in Nederland. Dat lijkt misschien vreemd voor twee hindoeïstische vrouwen, maar hun droom is dat alle religies de krachten bundelen. Abhelakh: 'Ik ervaar zelf zoveel kracht in mijn geloof. Samen bidden met andere kerken en gelovigen zou geweldig zijn. Uiteindelijk is er maar één goddelijke bron: christenen noemen die God, in onze stroming spreken we over de Almachtige. Samen zouden we kunnen werken aan heling en bescherming van de natuur. Ik heb zelf ervaren hoe groot de kracht van het gebed is als je op een dieptepunt in je leven bent beland. Dat gun ik iedereen.'

Badloe voegt daaraan toe: 'Ik prijs de dag dat vrouwen gelijkwaardig zijn aan mannen.'

Chandra Abhelakh

Dat begint al bij de opvoeding. Daarnaast vind ik het belangrijk om kinderen te leren dat je geen dingen doet die nadelig zijn voor de samenleving. Grootouders hebben hierin een taak, want zij passen vaak op de kleinkinderen. Verder moeten we leren om de natuur

'Wat geven wij terug aan moeder aarde?'

te respecteren: de aarde geeft ons immers voedsel en zuurstof. Wat geven wij dan terug aan moeder aarde? De Almachtige is aanwezig in de planten, de dieren, de zee en ook in ons. Alles is met elkaar verbonden. Dat besef is voor ons allemaal belangrijk.'

GREET KAPPERS

De beweging *Arya Samaj* (Vereniging van Nobelen) is in 1875 in India opgericht door Swami Dayanand met als doel het hindoeïsme terug te brengen tot zijn essentie: de vier Veda's, de oudste en heiligste hindoeïstische geschriften. Hiermee richtte hij een vrijzinnige hindoeïstische beweging op, wat een keerpunt in de geschiedenis van het hindoeïsme betekende. Een van de belangrijkste veranderingen was het gelijktrekken van rechten voor mannen en vrouwen. Dayanand was als 'ziener' zijn tijd ver vooruit door op te komen voor vrouwenrechten in de door mannen gedomineerde hindoeïstische cultuur. De beweging heeft wereldwijd aanhangers. Ook in Den Haag bevinden zich enkele tempels (mandirs) van de *Arya Samaj*-beweging.

DIENSTEN: WEKELIJKS OP ZONDAG VAN 10-12 UUR. LOCATIE: ASAN MANDIR, 1E VAN DER KUNSTRAAT 75 (INFO: ASAN-DENHAAG.NL).

Bezorgd over ontkerkelijking

kwamen er veel mensen op af omdat zij wilden meemaken hoe een pandita dat ritueel uitvoert. Daar werd ik op handen gedragen; het voelde bijna alsof ik een bezienswaardigheid was.'

Diepe pijn

Voor Badloe was het ziekbed van haar moeder de aanleiding om pandita te worden. Badloe: 'De laatste drie jaar voor haar sterven kon zij niets meer, ook niet meer praten. Het enige wat ik nog voor haar kon doen, was haar aanraken. Ik legde mijn hand op haar zodat ze wist dat ik bij haar was. Mijn moeder slaakte dan een diepe zucht om te laten weten dat ze het begreep. Op een keer hoorde ik haar schreeuwen bij mijn vertrek en dit kwam als een diepe pijn bij mij binnen. Wanhopig vroeg ik me af: wat is dit voor leven? Daarna ben ik een zoektocht begonnen naar de zin en betekenis van het leven. Uiteindelijk ben ik aan

Stenen als symbool van verdriet

‘We kunnen er slecht tegen als iemand in de put zit’

REPORTAGE Klagen is *not done* in onze Facebook-cultuur. Maar bij narigheid heb je het nodig dat er iemand naar je luistert. De Prinses Julianakerk in Duindorp organiseerde een speciale viering met als thema ‘Klagen in de kerk’.

Als ik de Prinses Julianakerk binnenstap, staan op verschillende plekken in de kerk groepjes mensen gezellig met elkaar te praten en koffie te drinken. Ondertussen krijgt iedereen een steentje aangereikt met de woorden: ‘Dit krijgt straks een plek in de viering.’ Aan het begin van de dienst heten twee jonge mannen ons welkom. Een van hen opent met gebed en spreekt daarin de hoop uit ‘dat we kwetsbaar mogen zijn’. De jongerenviering 2.0 ‘Klagen in de kerk’ is begonnen.

Duisternis

Jasper Klapwijk, predikant van de Ichthuskerk in Scheveningen, is vandaag gastvoorganger. De overweging gaat over Psalm 88 – ‘de meest duistere psalm in de Bijbel’ – over de afwezigheid van God in het lijden. De psalm klaagt, aldus Klapwijk: ‘Ik sta met een been in het graf. Waarom verstoot u mij en verbergt u uw gelaat? U bent er nooit voor mij geweest. God, aan u heb ik niets. Mijn enige metgezel is de duisternis.’ Wat er met de schrijver aan de hand is dat hij zo dicht bij de

‘Mijn zieke vriend mag bij mij klagen’

dood staat, wordt in de psalm niet vermeld. ‘Bewust’, volgens Klapwijk, ‘want wat er ook met jou aan de hand is, je kunt het voor jezelf invullen. Ook al ervaart de dichter geen aanwezigheid van God in zijn lijden, toch blijft hij geloven. God identificeert zich echter wel met dit wanhopige gebed. Dat weten wij omdat wij het verhaal van de geboorte en dood van Jezus kennen. Als er iemand is die het lijden kent, is het Jezus zelf wel. Eigenlijk is Psalm 88 dus een psalm van Jezus.’

Klapwijk betreft de psalm op het leven van vandaag. ‘In onze samenleving is het *not done* om te klagen als ons ellende overkomt. We geloven dat we ons leven in eigen hand hebben en we posten vooral leuke dingen op Facebook. Ook in de kerk kunnen we er slecht tegen als iemand diep in de put zit. Maar laten we luisteren naar de klacht van de ander en zijn ellende niet negeren. Als jou narigheid overkomt, heb je het nodig dat er iemand naast je zit die een arm om je heen slaat, die met je meeleeft en jouw geschiedenis wil horen. Je mag klagen; dat moeten we onszelf misschien opnieuw leren.’

Na afloop van de viering spreek ik een jonge vrouw. Zij vertelt: ‘Ik moest huilen; ik dacht aan een vriend die heel erg ziek is. Hij mag bij mij klagen. In de drukte van school en sport zit je eigenlijk te veel in je eigen bubbel en ben je minder met anderen bezig. Dat realiseer ik mij vandaag weer.’

Ontroerend

Na de overweging ‘oefenen we ons in klagen’ terwijl we het Taizé-gebed zingen ‘Als alles duister is, ontsteek dan een lichtend vuur dat nooit meer dooft’. De steen die ieder bij binnenkomst

heeft gekregen, mag aan de voet van het kruis gelegd worden: ‘als symbool van jouw verdriet’. Het is een ontroerende gebeurtenis. Aarzelend komen de eerste mensen naar voren om hun steen bij het simpele houten kruis te leggen. Allengs ontstaat er een lange rij; iedereen in de kerk doet mee. Het lied klinkt door totdat alle aanwezigen bij het kruis langs zijn geweest.

Een kerkganger vertelt na afloop van de viering: ‘Ik ben geraakt door al die stenen aan de voet van

‘Het interactieve is spannend: zullen ze meedoen?’

het kruis. Het is bijzonder dat iedereen in de kerk meedeelt.’ Een ander zegt: ‘Ik heb ook een steentje voor iemand anders neergelegd die hier vanwege ziekte niet bij kan zijn. Het voelt soms wel zo voor mij: dat God er niet is. Maar ik heb altijd steun ervaren van de mensen hier in de kerk.’

Dat men voorkomend en vriendelijk is in deze gemeenschap, is te zien. Mensen die moeilijk ter been zijn, worden attent geholpen. En degenen die ik na afloop aansprak, stonden ervoor open om over de dienst na te praten.

Een van de organisatoren vertelt: ‘Dat interactieve met die steentjes zijn we niet zo gewend. Dat maakte het spannend: zullen ze wel meedoen? Maar het blijkt dat het werkt. Het raakt meer als je er zelf actief bij wordt betrokken.’

GREET KAPPERS

Coventry-gebed voor Vrede en Verzoening

‘Het zijn grote en heftige woorden’

75 JAAR BEVRIJDING

In de Koningkerk in Voorburg klinkt met regelmaat het Coventry-gebed voor Vrede en Verzoening.

Het gebed is na de Tweede Wereldoorlog ontstaan in de Engelse stad Coventry, waar in november 1940 de kathedraal door Duitse bommen verwoest werd. Tussen de puinhopen werden twee verkoelde balken gevonden, die in de vorm van een kruis lagen. De deken van de kerk zag dat als een oproep tot vrede.

Iedere vrijdag

De inwoners van Coventry weigerden zich te laten meeslepen in het wreken en geweldsdenken dat na de oorlog in Europa aanwezig was. Ze zochten juist contact met verwoeste Duitse steden zoals Kiel, Dresden en Berlijn. Zo ontstond het initiatief tot een voortdurend gebed voor vrede en verzoening.

Inmiddels doen 160 kerken over de hele wereld mee aan deze beweging. In deze kerken wordt iedere vrijdag rond het middaguur het Coventry-gebed

De Sint-Michielskathedraal in Coventry.

gebeden. Ook in Nederland, onder andere in Rotterdam (Laurenskerk), Nijmegen en ook in Den Haag. Opvallend in het gebed is dat het om

onzelf gaat. Er is veel kwaad en haat in de wereld, maar de mogelijkheid tot het doen van kwaad zit ook in onszelf. Het gebed begint dan ook met de belijdenis

dat iedereen gezondigd heeft. Daarna klinkt als een terugkerend refrein ‘Heer, vergeef’, nadat allerlei concrete vormen van kwaad benoemd zijn. Daarbij valt ook het woord ‘ons’. Het gebed eindigt met een vermaning van Paulus uit Efeziërs 4:32.

In onze kerkdienst krijgt het Coventry-gebed een plek aan het begin van de viering als Kyrië-gebed. Ik introduceer het gebed altijd door iets te vertellen over het ontstaan ervan. Soms laat ik daarbij op de beamer een foto zien van de verwoeste kathedraal in Coventry. Het zijn grote en heftige woorden. Toch kies ik ervoor om ze geregeld te bidden, omdat het kwaad ook in ons zit en we deel uitmaken van een groter geheel. Gelet op de intense stilte na het ‘amen’, maakt dit gebed grote indruk op de kerkgangers.

ALLE KERKEN DIE ‘VOLGENS COVENTRY’ BIDDEN STAAN VERMELD OP COVENTRYBERAAD.NL.

JAN VAN DER WOLF, PREDIKANT IN DE PROTESTANTSE KONINGKERK IN VOORBURG

Laten we bidden, want iedereen heeft gezondigd en ontbeert de nabijheid van God. Heer, vergeef het.

De haat die scheiding brengt tussen volk en volk, tussen ras en ras, tussen klasse en klasse. Het begerig verlangen dat mensen en volken drijft naar bezit van wat hen niet toebehoort. De hebzucht die de arbeid van mensen uitbuit en de aarde verwoest.

Onze afgunst op het welzijn en geluk van anderen. Onze onverschilligheid ten opzichte van lijden, van daklozen en vluchtelingen. De begeerte die lichamen van mannen, vrouwen en kinderen voor onwaardige doeleinden misbruikt.

De trots die ons ertoe brengt op onszelf te vertrouwen en niet op U, o God. Heer, vergeef het.

Maar wees jegens elkaar vriendelijk en barmhartig, elkaar vergevend zoals God in Christus u vergeving geschonken heeft. AMEN.

Herdenkingen met Coventry in Bezuidenhout

Op 3 maart 1945 – 75 jaar geleden – werd een groot deel van Bezuidenhout getroffen door een ‘vergissingsbombardeмент’ van de Engelse luchtmacht. Er vielen ruim 500 doden en een groot deel van de wijk werd verwoest.

Op zondag 1 maart houden drie kerkgenootschappen een herdenkingsdienst: gelovigen van de Anglicaanse kerk van St. John en St. Philip, van parochie Maria Sterre der Zee en van de protestantse Christus Triumfatorkerk. De oecumenische presentie verwijst naar de drie verwoeste kerken: de protestantse Wilhelminakerk, de rooms-katholieke Liduinakerk en de Anglicaanse kerk. In de dienst gaan een protestantse dominee, een katholieke diaken en een anglicaanse *reverend* voor. Twee koren verlenen medewerking. Een overlevende zal het woord voeren. Bijzonder onderdeel van deze dienst vormt de overdracht van het Cross of Nails. Met de spijkers van de kathedraal in Coventry (Engeland) die in 1940 afbrandde, is een kruis gemaakt. Meerdere kerken in Europa hebben een soortgelijk spijkerkruis als symbool van vrede en verzoening (zie artikel hierboven). Op dinsdag 3 maart is de officiële herdenking. Deze begint met een gebedsdienst waarbij de Cross of Nails centraal staat. 12-12:30 uur in de Christus Triumfatorkerk. Daarna is er een kranstegging bij het standbeeld van Juliana van Stolberg (zie foto).

ZO. 1 MRT. 10-11:15 UUR. CHRISTUS TRIUMFATORKERK, JULIANA VAN STOLBERGLAAN 154.
DI. 3 MRT. 13:25-15 UUR. KON. MARIALAAN.

Onduidelijkheid over sloop Theresiakerk

De race is nog niet gelopen

NIEUWS De druiven zijn zuur voor de rooms-katholieke parochie Maria Sterre der Zee. Het afstoten van de Theresiakerk leek voor de parochie goed te verlopen, maar is uitgedraaid op een hoofdijndossier.

Afgelopen januari constateert de gemeentelijke Pandbrigade in de Theresiakerk illegale verhuur van slaapplekken aan 44 arbeidsmigranten. De kerk aan de Apeldoornse laan is verkocht aan Kavel Vastgoed, die het in beheer heeft gegeven aan anti-kraakorganisatie Bewaakt & Bewoond (B&B). B&B verhuurt een deel van de kerk aan tijdelijke bewoners, die moeten voorkomen dat het gebouw gekraakt wordt. Buiten medeweten van zowel B&B, Kavel Vastgoed als de parochie zijn de pastorie en een deel van de kerk illegaal als pension ingericht.

Levensgevaarlijk

Een buurman krijgt argwaan wanneer er in plaats van twee 'kraakwachten' wel erg veel personen de kerk in- en uitgaan en tipt de politie. De Pandbrigade maakt terstond een einde aan de levensgevaarlijke situatie, die is ontstaan door een overbelast elektriciteitsnetwerk en het ontbreken van vluchtwegen. Het blijkt dat een van de huurders van B&B een uitzendbureau had benaderd dat geen moeite bleek te hebben om illegale buitenlandse huurders voor de provisorische kamertjes te vinden. Voor een erbarmelijke slaapplek hebben de onderhuurders honderd euro per week moeten betalen. Niemand weet wat er met de opbrengsten is gebeurd.

'Illegale verhuur in provisorische kamertjes'

Henk van Ruijven, penningmeester van het parochiebestuur van Maria Sterre der Zee, kan er niet over uit: 'Wij vinden het vreselijk dat mensen uitgebuit worden. Dat het in onze kerk gebeurt is, ligt buiten onze macht. Wij hadden de dingen netjes afgedekt en onze koper heeft een net contract met B&B. Wij balen er natuurlijk flink van dat het in onze kerk heeft plaatsgevonden, maar het is überhaupt vreselijk dat er uitgebuit wordt.' Om er meteen aan toe te voegen: 'Wat ons betreft had het gebouw er al lang niet meer gestaan.'

De Theresiakerk aan de Apeldoornse laan.

De uitbuitingszaak volgt voor de parochie op ander slecht nieuws. Eind november 2019 zette de gemeenteraad de sloop van de kerk op losse schroeven en torpedeerde daarmee een scenario waaraan jaren gesleuteld is.

Steen op de maag

Maria Sterre der Zee is in 2015 ontstaan door de fusie van acht katholieke kerken en is de grootste parochie van Den Haag. De St. Theresia van Lisieux, ook wel bekend als St. Theresia van het Kindje Jezus, is dan al acht jaar gesloten. Het uit 1931 stammende gebouw ligt tot op de dag van vandaag als een steen op de maag van het bestuur. 'In 2007 is de Theresiakerk aan de eredienst onttrokken. Dat was niet voor niks, want het liep leeg. Financieel was het niet meer haalbaar om

de kerk open te houden.' Volgens de penningmeester is er door het Bisdom Rotterdam en de gemeente Den Haag vier jaar tevergeefs gezocht naar een alternatieve bestemming voor de kerk, zowel religieus als niet-religieus. Het gebouw heeft geen monumentale status en kan dus niet op wettelijke bescherming rekenen.

In 2013 meldt Kavel Vastgoed zich als koper. De projectontwikkelaar heeft een plan voor een supermarkt en woningen op de plek van de kerk, die daartoe gesloopt moet worden. Het bestuur haalt opgelucht adem. 'We zijn een grote parochie; we hebben nog acht kerken en het geld van de verkoop van de Theresiakerk hebben we dringend nodig om die andere kerken te kunnen onderhouden', zegt Van Ruijven. 'Deze parochie verliest elk jaar enkele tonnen.'

Het plan van Kavel Vastgoed doorstond zonder kleerscheuren een inspraaktraject van meer dan vijf jaar en werd goedgekeurd door het college van burgemeester en wethouders. Maar de race is nog niet gelopen.

In de loop van 2019 wakkert de smeulende tegenstand, tot dan toe te zwak om van betekenis te zijn, aan tot een vuur van protest. De opposanten van sloop en nieuwbouw zijn nieuwe buurtbewoners, naast enkele taaie volhouders uit de wijk die ontevreden zijn over de voorgaande inspraakrondes. Ze bundelen hun krachten in een nieuw

'Het parochiebestuur is ontgoocheld'

offensief en hebben succes. De gemeenteraad stelt hen in de gelegenheid met twee alternatieve plannen te komen, die uitgaan van behoud van de kerk. In november wordt dat voornemen unaniem door de raad bekrachtigd. Maria Sterre der Zee en Kavel Vastgoed staan met lege handen, hoewel de sloopvergunning al is verleend. Het parochiebestuur is ontgoocheld. Van Ruijven spreekt van een 'blamage'. 'Schandalig. Dit mag bestuurlijk natuurlijk niet voorkomen, dat je zonder enige kennis van alle voorprocessen zomaar een gemeenteraadsbesluit neemt en daarbij geen oog hebt voor alles wat er daarvoor is gebeurd. Het plan van Kavel heeft alle stadia doorlopen: inspraak door de buurt en goedkeuring door de bewonersvereniging en de winkeliersvereniging.'

Tegenstanders van sloop

Van Ruijven stelt dat de tegenstanders eerder in actie hadden moeten komen. 'Pas op het moment dat wij niet meer kunnen als gelovigen, op het moment dat wij het financieel niet meer drooghouden en dus besluiten, na alle alternatieven onderzocht te hebben, dat het gesloopt gaat worden, wordt men wakker. Een kerk moet er zijn voor de buurt, iedereen is ook welkom. Maar waarom wordt de kerk dan alleen maar financieel in leven gehouden door een steeds kleiner groepje parochianen?' Terwijl Kavel Vastgoed de juridische mogelijkheden onderzoekt, wacht de parochie op een gesprek met PvdA-wethouder Balster, die zich in zijn tijd als gemeenteraadslid tot tegenstander van de sloop heeft ontpopt.

MATTHIJS TERMEER

Hagenaars ontdekken via cursussen de kerk

'Wat een warme en vriendelijke mensen'

INTERVIEW Ontkerkelijking? Zeker, maar er is meer aan de hand. Studie- en bijbelvonden trekken bezoekers die op zondag niet komen. Twee voorbeelden uit de praktijk.

Een vernieuwende formule is de KLEURbuurtkerk met een inspiratiecafé in het Regentesse Valkenboskwartier. Om de veertien dagen zijn er kringen van maximaal

twaalf mensen. 'We ontdekken er langzaam wie de Grote Gulle Gever is. We lezen boeken, praten, delen zienswijzen en denkwijzen, zingen met elkaar', aldus pastor Marcel van Dam.

In zo'n kring geeft een deelnemer een uitleg over een gekozen thema. Een van hen is Emily. Zij zat op een christelijke basisschool. 'Ik leefde op als er uit de Bijbel werd gelezen.' Ze raakte met buurtpastor Marcel aan

de praat bij een speeltuin waar ze was met haar zootje. Zo hoorde ze van de cursus en zo 'rolde' ze erin bij KLEUR. 'Het voelde een beetje als thuis komen. Wat een warme en vriendelijke mensen', vertelt ze.

Handleiding

Op de cursus werd ze eraan herinnerd 'hoe God te werk gaat in ons leven'. 'Psalm 23 (De Heer is mijn Herder) maakt veel in mij los. Het geeft mij troost in donkere tijden. Ik weet dat ik een hoop kan leren uit de Bijbel, het is een soort handleiding voor mijn leven.' Pastor Van Dam herkent zich daarin. 'We geloven dat er veel troostende woorden in zitten, ook in het Nieuwe Testament, die ons richting de Levende brengen.'

De kerk begon daarom onlangs een experiment in de Open Hemelviering op zondag. Een bijbeltekst werd op vijf manieren gelezen: associatief (welke woorden/beelden roept het op?), emotioneel (wat doet het met me?), vragend (wat voor beelden komen erin voor?) en praktisch (waartoe nodigt de tekst me uit?).

Constance aanwas

De Kloosterkerk biedt al ruim twintig jaar een ABC-cursus aan over de betekenis van de Bijbel. 'Het is geen catechisatie, we lezen de verhalen op een niet-historische manier. We vragen ons dus niet af of iets uit de Bijbel zo ook gebeurd kan zijn. Het gaat om de

betekenis van de teksten', vertelt dominee Rienk Lanooy die de avonden leidt met collega Jessa van der Vaart. Hij zegt: 'Het is een hechte groep van zo'n twintig mensen, een constante

'Waartoe nodigt de tekst me uit?'

aanwas. Daar zit alles door elkaar, van twintiger tot tachtiger. Ik beschouw dit als de *corebusiness* van de kerk. Het eerste dat ik elk jaar doe is de data voor de cursus invullen. Deelnemers zijn leden van de kerk, maar er komen ook mensen van buiten. Er is behoefte aan een andere manier om naar God te kijken. Voor sommigen zijn de lessen een opfrisser, voor anderen is het nieuw.'

Kirsten Goote (42) is deelnemer aan de bijeenkomsten. Zij kende de Kloosterkerk alleen door haar moeder die in het koor zong, maar katholiek was. Na haar moeders overlijden kwam ze in contact met Lanooy. 'Dat was zo'n fijn gesprek. De uitvaart in de kerk was prachtig. Ook het namen noemen van overledenen in de Gedachtenisdienst in november. Het veldde hartelijk, omarmend, dat zocht ik in geloof.' Ze zegt: 'De cursus doet me denken aan de boekenclub op school. Ik leer hoe de Bijbel in elkaar zit. Het geeft me ook rust, even weg uit alle hectiek.' Lanooy denkt dat de vraag naar de cursus zal toenemen. 'De generatie die niet weet wat er in de kerk gebeurt groeit. Dan is een dienst bijwonen een drempel.' Hij ziet ook dat de groepen hecht zijn en nog jaren later bij elkaar komen.

HANS HEMMES

advertentie

want met afscheid begint herinnering

Voor een waardevol afscheid met zorg en respect afgestemd op ieders persoonlijke wensen.

070-3202040 - www.vdhuz.nl - 015-3101643

Rooms-Katholieke kerken

Meer en anderstalige vieringen: rkparochiedevierevangelisten.nl en rkdenhaag.nl.
Centrum , Parkstr. 65a H. Jacobus Maior. Zo 9u NL, 10.15 Lat, 12u NL, 16u vespers
Schilderswijk , Hoefkade 623, H. Martha, za 19u, zo 11.30
Haagse Hout , Wassenaarseweg 53, St. Paschalis Baylon, zo 11u
Bezuidenhout Bezuidenhoutseweg 153, OLV van Goede Raad, wo 12.30
Marlot Bloklandplein 15, Obevekt Hart van Maria, za 17u, zo 9.30
Zeeheldenbuurt Elandstraat 194. OLV Onbevlekt Ontvangen, zo 11u
Regentessekwartier Beeklaan 188, H. Agnes, za 20u NL, zo 10u NL, 12u Sp
Scheveningen Scheveningseweg 233, H. Antonius Abt, za 17 u, 2e en 4e 18u Engels, zo 10u
Valkenbos , Kamperfoeliestraat 279, Kerk Titus Brandsma vrij 10u, zo 10.30.
Loosduinen , Loosd. Hoofdstr. 4, Kerk Maria van Eik & Duinen. za 10u, 17u (even maanden), zo 10u
Waldeck/Kijkduin Aaltje Noorderwierstr. 4. H. Pastoor van Ars do 10u, vrij 9u, za 17u (oneven), zo 10.30
Leyenburg Leyweg 930. Emmaüskerk za 13u, zo 13u
Rijswijk v. Vredenburgweg 69, H. Bonifatius zo 11u
Rijswijk Sir Winston Churchillaan 372 HH. Benedictus en Bernadette, zo 9.30
Deutsch Badhuisweg 35a Sonntags 10.30
English Bezuidenhoutseweg 157 Sunday 10u, 17.30
Français Stoepleaan 4 Wassenaar Dim 17u

Kerken met vaste gegevens

Anglican Church Ary van der Spuyweg 1. Elke zondag 8.30 Gesproken Holy Communion 10.30 Contemporary & Traditional (Holy Communion) Services with on 4th Sunday Anointing & Prayer for Healing, 17.00 Wellspring Service. On 4th Sunday: Choral Evensong
American Protestant Church Esther de Boer van Rijcklaan 1 9.45 with praise band 11.15 with organ and choir
Oud-Katholieke Kerk Juffrouw Idastr. 7 Elke zo 10u eucharistie, 8/3 16u Vesper, wo 12.30 viering zolderkapel
Evangeliegemeente Morgenstond Exoduskerk Beresteinlaan 263 Zo 10u samenkomst
Volle Evangelie Gem. Vredekerk, Maartens- dijklaan 126. zo 10u30 NL za 19u Arabisch
Baptistengemeente Vier Heemskinderenstraat 91 10u samenkomst
Leger des Heils Ambachtsgaarde 198 10u30 samenkomst met muziekkorps
Het Apostolisch Genootschap Loevesteinlaan 170. Zo 9u30 samenkomst met zang en muziek meer op apgen.nl
Zevende dag Adventisten Robijnhorst 197 Op zaterdag 10u Bijbelstudie 11u dienst
Genootschap der Vrienden – Quakers Stadhouderslaan 8 Zo 10u30 stille samenkomst

Taizédiensten

Buurt- en kerkhuis Bethel, Thomas Schwenckestraat 30, Elke maandag 19.30 Taizéavondgebed | **Elandstraatkerk** Elke 1e zaterdag van de maand 19u30 Taizéviering | **Koningkerk** Voorburg, Elke 2e zaterdag van de maand 19u30

Doordeweekse diensten: ■ Avondgebed bij DE ZINNEN, elke maandag 18.15-18.45 in Christus Triumfatorkerk met aansluitend soep en broodje.

■ Aandachtscentrum, Schoolstraat 18, di t/m vr 13 u stilteviering. ■ Evangelisch-Lutherse Kerk, elke woensdag 12.45-13u middagebed.

Protestantse Kerk, kerken per stadswijk

Stads wijken	Kerkgebouwen	Tijd	1 maart	8 maart	15 maart	22 maart	29 maart
Centrum Schilderswijk	Lukaskerk Om en Bij 2	10.15	ds Arjen Cuperus HA	ds Nienke van Dijk	ds Jannet van der Spek kringviering	ds Christiaan Donner	Lutherse kerk
Benoordenhout Archipel	Duinzichtkerk Van Hogenhoucklaan 89	10.00	ds Jaap van de Meent HA	ds Jaap van de Meent	ds Jaap van de Meent	ds W. Steenberg	ds Jaap van den Akker
Bezuidenhout Mariahoeve	Christus Triumfatorkerk Julia van Stolberglaan 154	10.00	ds Jaap van den Akker herdenking bombardement	ds Janneke Nijboer	ds Jaap van den Akker	ds Jaap van den Akker	ds Jacob Korf
	Pax Christikerk Vlamburg 2	10.30	ds Peter Bakker	ds Peter Bakker HA	☞ Wettelies Westerbeek	ds Gieneke Sneller-Vrolijk	ds Nico van Splunter
Stadsdeel Laak Spoorwijk	De Oase Van Meursstraat 1	10.00	Marcuskerk	kringviering	ds Fokke Fennema HA	☒ Sitty Smedinga	Nienke de Ronde
Moerwijk/Morgen- stond/Zuiderpark	Marcuskerk Jan Luykenlaan 90	10.00	ds Jantine Veenhof	ds Leo Oosterom	ds Arte Havenaar	ds Giel Schormans	ds Jan Stelwagen
Vogelwijk Bloemen- buurt	Bergkerk Daal & Bergselaan 50 A	10.00	X	ds David Schiethart	Gastpredikant *	ds Jan Eikelboom	ds Paul Sanders
Statenkwartier- O Duinoord	Maranathakerk 2e Sweelinckstraat 156	10.30	ds Martine Nijveld S&T ♪	ds Carola Dahmen	ds Ijjo Akkerman	ds Axel Wick cantate Bach ♪	ds Rob van Essen
	Noorderkerk Schuijtstraat 9-11	10.00	ds Wim Pera	ds Petra de Nooy	ds Geertje Zomer	ds Nel van Dorp	*
Vruchtenbuurt Bohemen	Bosbeskapel Bosbesstraat 5	10.00	ds Martin Koster	ds Klaas Wigboldus	ds Henk van Laren	ds M. den Dulk	ds Martin Koster S&T
Loosduinen Waldeck Houtwijk	Abdijskerk WillemlIIIstraat 40	10.00	ds David Schiethart	ds Wietske Verkuyl	ds Reijer de Vries	ds Michiel Aten	ds Wietske Verkuyl S&T
Houtwijk	Houthaghe Toon Dupuisstraat 10	10.00	ds Paul Sanders	J. Bregman	ds Wietske Verkuyl	J. Veldboom	ds Rien Lutmers
Bouwlust Vrederust Morgenstond	Shalomkerk Vrederustlaan 96	10.00	ds C. Verspuij	ds Marjolein Anema	ds Martin Koster	ds David Schiethart	ds Ineke Zuurmond S&T
Scheveningen Dorp	Bethelkerk Schevenin- gen Jurr.Kokstraat 173	10.00 19.00	☒ Anneke van Mansum	ds Ad van der Dussen ds J. Visser	ds Nel van Dorp	14.30 ds Jan Maasland, intrede ds Gerco Lock	ds Aad Dronkert
Scheveningen Dorp	Oude Kerk Keizerstraat 8	10.30 17.00	ds Jan Maasland	ds Barend Weegink Bethelkerk DAZ	ds Barend Weegink	ds Barend Weegink	ds A. van der Plas
Belgisch Park Statenkwartier-W	Nieuwe Badkapel Nieuwe Parklaan 90	10.00	ds René de Reuver	ds Charlotte van der Leest ♪	ds Charlotte van der Leest ♪	ds Charlotte van der Leest	ds Erwin de Fouw
Duindorp	Pr. Julianakerk Tesselsestraat 6	10.00	ds D. Thijs ♪	F. Fouad 2.0 dienst	ds Ton Christ	ds T. Bos	ds P. Stam
Ypenburg	De Toevlucht Laan van Hoorwijk 140	10.00	ds Attie Minnema S&T	ds Attie Minnema	ds Olivier Elseman	ds Attie Minnema	ds Rien Lanooy
Leidschenveen	De Leidraad Harriët Freezerhof 28	09.30	FV	ds Tim van Iersel	X	ds Jacqueline Bakker	ds Mario Boelen

Kerken in overige categorieën

	Kerkgebouwen	Tijd	1 maart	8 maart	15 maart	22 maart	29 maart
PKN-kerken voor de hele stad	Bethlehemkerk Laan v. Meerdervoort 627	10.00 16.30	ds Bert Karel Foppen ds G. Termaat	ds Bert Karel Foppen HA 11/3 ds Foppen, 14.30 (biddag kids), 19.30	drs Louis Wullschleger ds R. van Loon	ds Bert Karel Foppen ds M. van de Ruitenbeek	ds J. Visser ds Bert Karel Foppen
	Houtrustkerk Beeklaan 535	10.30	ds Karl van Klaveren	ds Heleen Joziassse	ds Karl van Klaveren	ds Mariska Kloppenburg	ds Marjan Driessen
	Kloosterkerk Lange Voorhout 2	10.00	ds Casper van Dongen	ds Rienk Lanooy HA ♪	ds Evert Jan de Wijer	ds Rienk Lanooy	10.30 ds Martien Brinkman cantate ♪
	Evangelische Gemeente Lutherse Burgwal 9	10.15	ds Jannet van der Spek HA	ds Hanneke Allewijn doopdienst	ds Marianne van der Meij	ds Fokke Fennema	ds Jannet van der Spek
	Eglise Wallonne Noordeinde 25	10.30	pasteur Hartman Out NL	pasteur Hartman Out Sainte-Cène	pasteur Hartman Out	pasteur Hartman Out	pasteur R. Bennahmias
	Overige kerken	Deutsche Evang Gemeinde Bleijenburg 5	10.30	Pfrin Margit Gill	Pfr Thomas Vesterling	Pred Ulrich Thöle	Pfr Thomas Vesterling HA
	Doopsgezinde Gemeente Paleisstraat 8	10.30	ds Han Cuoperus	X (door CPC-loop)	Henriëtte van Dunné	ds Liesbeth Kromhout met Seidermaaltijd	zr Nelleke Kan
	Ekklesia Brouwersgracht 2-k, in steeg door hek	11.00	X	Judit	X	Zacheus	X
	Ev. Broedergemeente Hernhutters Chasséstraat 1	10.00	E. Bronne	zr Christine Welschen	zr Christine Welschen	zr Christine Welschen	br Dyoemati Toemin zangdienst 11u
	Haagse Dominicus Th. Swenckestraat 30	10.30	Thema Woede, Aline Barnhoorn	X	Thema Nieuwe woorden, Henk Baars	X	X
	Indon Ned Chr. kerk GKIN Marcuskerk Jan Luijkenlaan 92	13.30	ds Deibby Janssens- Sahertian	ds Marla Winckler- Hulselan	ds Marco Visser	ds Johannes Linandi	ds Stanley Tjahjadi
	Kruispuntgemeenschap Hofzichtlaan 115	11.00	ds Fokke Fennema	X	ds Jaap Theunisz	X	ds Casper van Dongen
	Remonstrantse kerk Laan v. Meerdervoort 955	10.30	ds Jannie Nijwening	ds Reinhold Philipp	ds J. Magliano-Tromp	ds Reinhold Philipp	ds Joost Röselaers
	Geref Kerk Vrijgemaakt Duinkerkerstraat 1	10.00	ds Jasper Klapwijk	ds Kim Batteau	ds Gerrit den Broeder	ds Jasper Klapwijk	ds Jasper Klapwijk
Ziekenhuizen	Haga Ziekenhuis Leyweg 275	10.00	pastor Wim Hoefman	X	ds Yvonne Schoonhoven	X	X
	HMC Westeinde Lijnbaan 32	10.00	pastor Guido Schürmann	ds Irene Visser	pastor Willy Hoogendoorn	pastor Guido Schürmann	pastor Bertus Wessel
	HMC Antoniushove Banninglaan 1 Leids' dam	10.30	pastor Bertus Wessel	X	pastor Guido Schürmann	X	ds Irene Visser
	Franciscuskerk Nic Broeckhuijsenstraat 23	10.30	pastor Mieke Speckens	ds Joop Zuur	pastor Nanda de Hoop	pastor Bernadette Janssens	ds Robert Nangu
	Clarakapel Vijgenstraat 43	10.30	ds Mineke Kroes	pastor Marie-Thérèse van der Loo	pastor Bernadette Janssens	pastor Sjeff Smit	pastor Marie-Thérèse van der Loo
Dienst doven en slechthorenden	Koningkerk Br. Ingenhoeslaan 4 Voorburg	10.00	ds Els van der Wolf-Kox	X	ds Derk Stegeman	X	X

AGENDA: MAART

Kerkadressen zie pg. 6.
 Tips: redactie@kerkinderhaag.nl
 of 06 123 130 53 (ook whatsapp)
 Hele agenda: kerkinderhaag.nl

Vastenmaaltijden

Sobere maaltijden in de Veertigdagen-tijd met ruimte voor bezinning.

Di. 3. 18 u. ■ kerk Maria van Eik en Duinen
 Za. 14. 14:15 u. ■ Emmauskerk
 Zo. 22. 12 u. ■ Titus Brandsmaker
 Za. 28. 18 u. ■ Pastoor van Arsker

Wereldgebedsdag

183 landen bidden volgens dezelfde liturgie, dit jaar voorbereid door christenen in Zimbabwe.

Vr. 6. 14 u. ■ Maria van Eik en Duinen. 16 u. ■ De Oase. 18:30 u. ■ Lukaskerk (met Ev. Broedergemeente)

Coventry

Bid in de stijl van Coventry het gebed van 'Vrede en verzoening'.

Za. 7. 13:30 u. ■ Emmauskerk

Dienst aan Zee

Muzikale viering m.m.v. De Martin Mans formatie, vleugel, orgelspel. Voor-ganger: ds. Johan Visser (A'dam).
 Zo. 8. 19 u. ■ Bethelkerk (Scheveningen)

Museumnacht Kids

Avondprogramma voor kinderen in de Lutherse kerk, Doopsgezinde kerk en Kloosterkerk: speurtochten, orgelspellesjes, verhalen. Info: museumnachtkids.nl/denhaag

■ Za. 14. vanaf 18 u.

Jonge pelgrims

Katholieke jongeren van parochie De Vier Evangelisten lopen een pelgrimsroute. Meelopers zijn welkom.

Zo. 15. 12:30 u. ■ Emmauskerk (vertrekpunt)

Kledingmarkt

Dames-, heren- en kinderkleding. Met koffie/thee en huisgebak.

Za. 21. 9:30-14 u. ■ Deutsche Evangelische Gemeinde

Indisch kokkerellen

Groepjes van 4-5 personen krijgen een workshop 'Indisch koken' van Yongke en Lanny The.

Vr. 27. 16 u. € 12 ■ Emmauskerk

Paaskaars maken

Deelnemers versieren een kale kaars met gekleurde was en acrylverf. Een paaskaars voor thuis. Tussendoor een lunch.

Za. 28. 10-15 u. € 10 ■ kerk Maria van Eik en Duinen

Scratch Messiah

Onder leiding van dirigent Sergio Siminovich oefenen vrijwilligers en professionals de hele dag op de uitvoering van de Messiah van G.F. Handel. Toegang is vrij, wel is er een collecte.

Di. 10. 16u -17.30u ■ Church of St John and St Philip, Ary van der Spuyweg 1

Jezus volgens andere bronnen

Hoe wordt Jezus geciteerd en genoemd in buitenbijbelse bronnen? Wat kun je zeggen over de betrouwbaarheid van die uitspraken? Twee sprekers vertellen daarover aan de hand van de joodse geschiedschrijver Flavius Josephus, verwijzingen in de Talmoed, woorden in de islamitische traditie en apocriefe evangeliën. Robert van Venetië behandelt Josephus, Karl van Klaveren (theoloog) andere bronnen. Na afloop wijn of fris.

Za. 7 MRT. 15 u. € 7.
 HOUSTRUSTKERK, HOUSTRUSTWEG 1.

advertentie

Van de Poll Makelaars B.V.

**BINNEN 48 UUR
 UW HUIS VERKOPEN?!**

- geen kosten -
- geen bezichtigingen -
- betrouwbare kopers -
- binnen 48 uur een bod -

www.vandepollmakelaars.nl
info@vandepollmakelaars.nl

COLOFON

KERK IN DEN HAAG MAANDBLAD
 WWW.KERKINDENHAAG.NL WEBSITE

Maart 2020, jaargang 23, nr. 224

Uitgave van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage, de Evangelisch-Lutherse Gemeente Den Haag, de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage Oost en de Rooms-Katholieke parochie Maria Sterre der Zee.

Contact:
redactie@kerkinderhaag.nl
hoofdredactie@kerkinderhaag.nl
 Tel. 06 4626 69 64
 Parkstraat 32, 2514 JK Den Haag

Redactie: Greet Kappers (hoofdredacteur), Irna van der Wekke (tekstredactie),

Robert Reijns (eindredacteur), Henk Baars, Henriëtte Boerma, Rob van Essen, Hans Hemmes, Rienk Lanooy, Margriet Quarles van Ufford, Marijke Witteman, Jan van der Wolf.

Medewerkers: Eric van den Berg (website), Pieter van Schouwenburg (vormgeving).

Druk: Opmeer Drukkerij bv

Advertenties:

kerkinderhaag.nl/adverteren
adverteren@kerkinderhaag.nl
 06 123 130 53 (Robert Reijns)

Los postabonnement:

€ 22,50 per kalenderjaar (10 nummers).

Opgave: info@kerkinderhaag.nl

Giften: IBAN NL35 INGB 0007 7749 10

Zomerstek 2020: wie doet mee?

Van 20 juli tot en met 28 augustus zijn onder de noemer Zomerstek in de hele stad tientallen inspirerende en gezellige zomerse activiteiten. Ze zijn in het bijzonder bedoeld voor Hagenaars die niet op vakantie gaan, maar iedereen is welkom. Sommige activiteiten zijn binnenshuis, andere in de vrije natuur. Voor de vijftiende jaargang van Zomerstek is kerkenorganisatie Stek op zoek naar (nieuwe) initiatieven, vrijwilligers

en locaties. Info over het programma en over het aanmelden van initiatieven: stekdenhaag.nl/zomerstek, 070 318 16 16 of info@stekdenhaag.nl

Theologie voor geïnteresseerden

Wie een gedegen en brede opleiding in de theologie wil volgen, kan zich inschrijven voor de driejarige cursus Theologie voor Geïnteresseerden (TVG). De nieuwe leergang begint in september. Deze maand is er een informatieochtend met proefles.

Een vooropleiding is niet nodig, wel interesse voor diversiteit en ontwikkelingen in de hedendaagse theologie, spiritualiteit en ethiek. Er is een breed cursusaanbod. De docenten zijn predikanten, kerkelijk werkers en andere specialisten. Het is een initiatief van de landelijke Protestantse Kerk. Opgave bij Annemarie van Duijn, w.van.duyn1@kpnplanet.nl of 06 553 750 48.

Za. 14 MRT. 10:30-13:30 U. CHRISTUS TRIUMFATORKERK, JULIANA VAN STOLBERGLAAN 154.

'Met klem een ruimer kinderpardon'

NIEUWS In een brief aan de regering roepen de Protestantse Kerk Den Haag en haar uitvoeringsorganisatie Stek het kabinet op om de afsluitingsregeling van het kinderpardon ruimer toe te passen dan nu gebeurt.

Op 30 januari 2019 sloot de Protestantse Kerk Den Haag het kerkasiel voor de familie Tamrazyan af. De familie had tijdens een doorlopende viering van drie maanden (2018-2019) asiel gekregen in buurt-en-kerkhuis Bethel. Daarmee werd aandacht gevraagd voor honderden in Nederland gewortelde kinderen die alleen via het kinderpardon verblijfsrecht konden krijgen. Door de 'rigide uitvoering van die regeling', zoals de protestantse kerk oordeelde, vielen 'bijna alle kinderen' buiten het pardon. Het kerkasiel werd beëindigd nadat de Tweede Kamer had ingestemd met een voorstel voor een ruimere regeling. De verwachting was dat daardoor negentig procent van de kinderen zou mogen blijven. Maar een jaar later laat

belangenorganisatie *Defence for Children* weten dat de helft van de bij hen bekende kinderen binnen deze nieuwe regeling is afgewezen.

'Beschamend'

In een open brief vragen Theo Hettema (voorzitter Algemene Kerkenraad) en Derk Stegeman (directeur

Stek) de regering 'met klem om nu wel de daad bij het woord te voegen'. De brief werd op 10 februari verstuurd aan het kabinet, de Tweede Kamer en media. Op 12 februari liet staatssecretaris Ankie Broekers-Knol (Asiel en Migratie) weten dat 569

van de 1100 kinderen (en 502 familieleden), die een beroep op het kinderpardon hadden gedaan, toch in Nederland mogen blijven. Goed nieuws voor die gezinnen, menen Hettema en Stegeman, maar 'rond-uit teleurstellend en ook beschamend' voor zoveel anderen. 'Er blijft sprake van een rigide en formalistische toepassing van de regeling', lichten ze toe. 'In onze brief verwijzen we niet voor niets naar het onderzoek van Erik Scherder [hoogleraar neuropsychologie, red.] en andere wetenschappers. Zij maken zich grote zorgen. De kinderen hebben grote schade opgelopen en zijn daardoor niet meer in staat om elders een nieuw leven op te bouwen. De rechten van deze kinderen worden met voeten getreden. Van de politiek mag veel meer lef worden verwacht om het op te nemen voor kwetsbare mensen zoals deze kinderen - ook als dat even niet goed uitkomt met peilingen en verkiezingen.' De brief is te lezen op kerkinderhaag.nl/kinderpardon.

INGEZONDEN

Is de kerk vloeibaar?

In het afgelopen januarinummer hield voormalig KDH-hoofdredacteur Jan Goossens een pleidooi voor 'een vloeibare kerk'. Dit gaat David Renkema te snel: 'We moeten eerst de impasse onder ogen zien.'

'De toekomst is aan religieuze ondernemers die nieuwe servicekerken aan de stad presenteren.' De boodschap van Jan Goossens is klip-en-klar. Hij geeft een ruwe schets van de recente kerkgeschiedenis, uitmondend in een 'vloeibare kerk', die creatief inspeelt op de diverse spirituele behoeften van gelovigen. Al lezend en herlezend krijg ik de indruk dat hij te snel met een verkeerde oplossing komt.

Lastige impasse

De Protestantse en de Rooms-Katholieke Kerk (om ze maar in één adem te noemen) worstelen met hun bestaan, althans in West-Europa. De

ledentallen dalen schrikbarend, de financiële tekorten nemen toe, de achterban vergrijsd en de zware structuren zijn niet toekomstbestendig. Veranderingen zijn noodzakelijk, wil de kerk 2030 overleven. Je hoeft geen profeet te zijn om te voorspellen dat alleen een financiële sanering de ontkerkelijkering eerder versnelt dan vertraagt. We hebben dat in de Haagse Protestantse Gemeente in 2011/2012 al aan den lijve ondervonden. Anno 2020 verkeren we in een lastige impasse.

Drie pogingen

Van iets meer afstand bekeken, tekenen zich drie pogingen af om uit deze impasse te ontsnappen. De eerste maakt van de nood een deugd. Een kleine - pure - geloofsgemeenschap is te verkiezen boven een grote gemeenschap met een grote verscheidenheid in geloven en leven. De tweede poging concentreert zich op de toegevoegde waarde van de kerk in de samenleving: presentie, diaconaat en

actie. De derde poging probeert in te spelen op de reële behoeften van diverse mensen, met name rond zingeving, spiritualiteit, rituelen en gemeenschap. Binnen dit laatste scenario passen de religieuze ondernemers en de servicekerken met hun vraagrijke dienstenorganisatie. Het is nog niet zo duidelijk wie die ondernemers zullen zijn: predikanten, beheerders, pioniers, musici en consulenten? Wel is zonneklaar dat de huidige structuur van kerkenraden, wijkraden en dergelijke binnen dit scenario goeddeels zal verdwijnen. De ondernemer brengt zijn of haar kosten direct in rekening bij de klanten, overheden en fondsen. Lekker vloeibaar, tenminste voor de succesvolle ondernemers en de klanten die de rekening kunnen voldoen.

Geloofsgemeenschap

Ik heb geen kant-en-klare oplossing voor de impasse. Maar ik weet wel dat noch een sekte, noch een verenigingsmodel noch een marktmodel passend is voor een christelijke geloofsgemeenschap. Een christelijke geloofsgemeenschap is

meer dan een verzameling leden of klanten en ondernemers. We zullen de huidige impasse onder ogen moeten zien zonder direct te komen met allerhande uit te rollen plannen. De kerk heeft in de eerste plaats een verhaal te vertellen, zei Jan Schinkelshoek bij het afscheid van Ineke Bakker als directeur van kerkenorganisatie Stek. Hij verwees onder andere naar geloof, hoop en liefde. Een christelijke geloofsgemeenschap is geroepen om de herinnering aan Jezus Christus levend te houden, hem te bedenken en te verwachten. We weten dat we geen van allen perfect zijn, dat we ook kwetsbaar zijn en dat we desondanks met vallen en opstaan goed proberen te leven. Kortom, we zullen de situatie nuchter onder ogen moeten zien. Dat vergt zowel lef als een houding van verwondering en ontvankelijkheid.

DAVID RENKEMA voorzitter bestuur DeZinnen en bij tijd en wijle betrokken bij de beleidsontwikkeling van de Protestantse Gemeente Den Haag.

Troubadour

TROUBADOUR MARTIJN BREEMAN. OPNAMES EN AGENDA OPTREDENS: KERKINDENHAAG.NL

Ontgoocheling

Vanmorgen is het mij gelukt: Ik was voor zessen al uit bed. Ik heb meteen de dag geplukt en in een mooie vaas gezet.

Vandaag maak ik mijn dromen waar. Vandaag voer ik mijn plannen uit. Vandaag krijg ik dit voor elkaar, nog voor de dag wordt uitgeluid.

De middag komt en gaat zo snel, niets komt van wat ik had beloofd. Ik zeg de halve dag vaarwel, met nog meer dromen in mijn hoofd.

De avond naakt, de tijd verstrijkt. Ik zit met een bezwaard gemoed, want alles wat ik heb bereikt, is nog meer plannen uitgebroed.

Ik wilde zoveel doen, maar ach, de uren waren weer te kort. Reeds voor de nacht valt is de dag, nog voor hij bloeien kon, verdord.

Verhalen delen, wonden helen

In gesprek over het slavernijverleden

AGENDA De Haagse Gemeenschap van Kerken, een groep kerkgenootschappen in deze stad, nodigt Hagenaars uit voor gesprekken over het slavernijverleden en de gevolgen daarvan. 'Het mag schuren.'

Op 1 juli 1863 is in het Koninkrijk der Nederlanden de slavernij weliswaar afgeschaft, de wonden daarvan blijven bloeden. Gekleurde nakomelingen voelen zich nog steeds inferieur. Hoe komt dat? Onderzoeksbureaus (CBS, WRR) zijn er duidelijk over: in het onderwijs, de politiek en op de arbeidsmarkt krijgen gekleurde Nederlanders minder doorstromingskansen dan witte burgers met dezelfde kwaliteiten.

'We zijn niet bang voor polarisatie'

Sinds 2013 herdenkt de Haagse Gemeenschap van Kerken de slachtoffers van slavernij met een Keti Koti-viering in juli. Keti Koti betekent 'ketenen verbroken'. Vorig jaar kreeg de viering een vervolg met een dialoogbijeenkomst. Daarbij werden gevoelens van onbehagen geuit, maar gingen er ook begripvolle woorden over tafel. De uitkomst van de bijeenkomst is de aanleiding om op 18 maart in de Lukaskerk een tweede dialoogtafel te organiseren. Deelnemers wilden niet een jaar wachten totdat ze elkaar weer in de ogen zouden kijken.

Verhalen delen

Niet zonder toeval vindt deze tweede dialoogtafel

Overall in Nederland worden dialoogtafels gehouden met daarbij nieuwe rituelen.

plaats in de Veertigdagentijd, een periode van inkeer en bezinning. De Lukaskerk houdt geregeld 'solidariteitsvieringen' waaraan ook hindoes en moslims deelnemen. Het programma van de dialoogtafel is gemodelleerd naar die vieringen. De avond bestaat uit een soepmaaltijd, een inleiding, een gesprek aan tafel en een viering. Twee sprekers leiden de avond in met een persoonlijk verhaal over hun (witte of gekleurde) achtergrond en percepties. Ze begeleiden de tafelgesprekken en brengen onderwerpen in. Het thema verwoordt het doel: verhalen delen, wonden helen.

Voor Karin Astrid Siegmann, protestants diaken in de Lukaskerk, en Duncan Wielzen, rooms-katholiek pastoraal werker, hoeft het geen gezellige

bijeenkomst van gelijkgestemden te worden. 'Soms moet je wonden eerst openen voordat ze voorgoed geheeld kunnen worden. Het mag schuren, er gaan heftige woorden vallen. Witte Nederlanders hebben aan de koloniale geschiedenis een gevoel van superioriteit overgehouden. We zijn niet bang voor polarisatie, maar verwachten wel dat de deelnemers een open gesprekshouding aannemen. We hebben de hoop dat een luisterend oor voor persoonlijke verhalen het hart zal raken en veranderen.'

ROBERT REIJNS

WOE. 18 MRT. 18-20:30 U. LUKASKERK, OM EN BIJ 2

Lessen uit de ballingschap

De geschiedenis en het verhaal van de Babylonische ballingschap (597-536 voor Christus) gaat over de betekenis van het lijden en het gevoel dat God verdwenen is. Aan de ballingschap ging de vernietiging van de tempel in Israël vooraf. Voor de Hebreëen betekende dit in zekere zin het verlies van hun God, of op zijn minst de relatie met hem. Maar de crisis van dit volk kan als model dienen van elke persoonlijke crisis, en de ballingschap van het Joodse volk kan betekenis hebben voor het persoonlijk geloofsleven. In de Jacobuskerk zijn in de Veertigdagentijd enkele avonden over dit thema.

5 mrt: Jeremia's roeping en zijn prediking; 12 mrt: Ezechiël en de wagen van vuur; 19 mrt: Jona's crisis en de bekering van Nineve; 26 mrt: Tobit en het leven van de Joden in ballingschap. Indeling van de avond: ontmoeting, lezing, uitwisseling en afsluiting met de Completen.

DONDERDAGEN 19:45-21:30 U. MARIA TEN HOVEZAAL, WILLEMSTRAAT 60A.

Wat doe je aan prestatiedruk?

Studenten en young professionals kampen met prestatiedruk. Waar komt die vandaan? Wat doet prestatiedruk met ons? Thijs Launspach en Tineke Wuister gaan hierover in gesprek. Launspach is psycholoog en heeft ervaring met burn-outs onder millennials. Hij doceert aan de School of Life Amsterdam. Wuister, eveneens psycholoog, deelt deze avond haar ervaringen als stress- en burn-outcoach. Ook 'woordkunstenaar' Droominee doet mee. De organisatie is in handen van pioniersplek LUX en een drietal Haagse studentenverenigingen.

DI. 3 MRT. 20 U. GRAND CAFÉ UTOPIE, WALDECK PYRMONTKADE 116. OPGAVE: INFO@LUXDENHAAG.NL

Muziek en meditatie

De Veertigdagentijd is een tijd van inkeer en bezinning in de aanloop naar Pasen. Passend bij die periode biedt Het Oecumenisch Beraad Scheveningen een programma met muziek en meditatie. Theoloog Franck Ploum verzorgt zeven meditatie rond de laatste woorden van Jezus. Die worden afgewisseld met gezangen door het Vocaal Ensemble Capella Vacalis (Nijmegen, o.l.v. Bram Verheijen). Het zes-stemmige ensemble laat gregoriaanse liederen en Spaanse klaagzangen horen van Cristóbal de Morales (zie foto) en anderen uit het begin van de zestiende eeuw.

ZO. 1 MRT. 15-16 U. COLLECTE. ANTONIUS ABTKERK, SCHEVENINGSEWEG 233.

Filmavond: Stalker

Filmavond over *Stalker* (1979), een 'digitaal geresatureerde' Russische sciencefictionfilm van Andrej Tarkovski. De film speelt zich af in de Zone, een verboden militair-industrieel gebied waar een vreemdsoortig incident plaatsvond: was het de inslag van een meteoriet, of misschien buitenaards bezoek? Sindsdien zou in de Zone een ruimte liggen, de zogenaamde Kamer, waar alle wensen worden vervuld. Een schrijver, een professor en hun gids (de 'stalker' uit de titel) gaan op zoek naar die Kamer. De film duurt 161 minuten.

WOE. 18 MRT. 19-21:45 U. CHRISTUS TRIUMFATORKERK, JULIANA VAN STOLBERGLAAN 154. € 7. OPGAVE: DEZINNEN.NL

Bezinnen tijdens de vasten

Vasten in de tijd voor Pasen is een oude traditie. Veel mensen weten uit ervaring dat het zinvol is om deze periode bewust(er) om te gaan met zaken als voedsel, tijd, gebed en aandacht. Zo komen ze – voor even – los van hun routine en gewoonten. Op een aantal woensdagavonden in de tijd voor Pasen lezen de deelnemers aan de vastengroep een bijbelgedeelte of een andere tekst ter bezinning. In onderling gesprek verbinden zij dat met de persoonlijke ervaringen die ze opdoen in deze periode. De bijeenkomsten worden afgesloten met een avondgebed en begeleid door predikant Rienk Lanooy.

WOE. 11, 25 MRT. EN 8 APRIL. 19.15 U. KLOOSTERKERK, LANGE VOORHOUT 2.

IN - DRUK

De winkel van de veganistische Brabantse bakker moest beveiligd worden. Om donkere Nederlanders niet te kwetsen, noemde hij zijn moorkoppen voortaan roomkoppen. Hij krijgt niet alleen tegenstand van medelanders 'die zich hun tradities niet laten afpakken'. Ook de Voedsel- en Warenautoriteit is onstemd. In een veganistische roomkop zit namelijk geen room. De Hema wil ook van de moorkop af, maar op de website zijn ze nog verleidelijk aanwezig. Naarmate Nederland kleurrijker wordt, groeit de gevoeligheid voor benamingen die als kwetsend ervaren kunnen worden. Als een samenleving verandert, verandert ook de taal. Tot in de jaren vijftig van de vorige eeuw werd nog wel over een 'Jodenstreek' gesproken. Erfenis van een breed aanwezige antisemitische onderstroom van voor de oorlog. Bij ons in de straat kwam regelmatig de 'voddenjood' langs, die graag onze eindeloos opgelapte kleding meenam. Gebruiken die verdwenen, zoals de glazen met sigaretten op tafel bij een verjaardag.

DE RACISMEKAART?

Op de Bijbelclub zongen we in mijn jeugd ritmisch aangezette Johan de Heer-liederen. Elvis Presley, met heupgedraai, en rock-'n-roll was taboe. Die ritmes kwamen uit Afrika en veroorzaakten demonische begoocheling. Zelfs Mahalia Jackson, toen 'Queen of Gospel', werd afgeserveerd. 'Negermuziek', kreeg ik te horen.

Gelukkig stond er geen nikkertje dat dankbaar knikte als je er een munt in gooide. Bij ons was het een vuurtoren, die een lichtstraal de heidenwereld in zond.

Vandaag zijn we alert op racistische en antisemitische uitingen. Helaas heeft de zwartepietdiscussie, maar ook de aanwezigheid van asielzoekerscentra(!), een drab van bedorven taal opgeleverd. Maar beseft wel dat het om een kleine, luidruchtige minderheid gaat. Ik geloof niet dat Nederlanders ten diepste 'racistisch' zijn. Taal wordt ondoordacht gebruikt. Vroeger bedreven we zending in de 'heidenlanden'. Nu de heidenen onder ons wonen, vinden we die benaming wel wat cru. Sprak men vroeger van lilliputters, nu zijn het 'kleine mensen' en Eskimo's werden Inuit. In een wereld waar grenzen wegvallen, vragen 'anderen dan wij' inspraak. Meestal voltrekken die veranderingen zich geleidelijk en zonder veel oppositie. Maar te snel de 'racismekaart' spelen, maakt meer kapot dan lief is. Mijn

tante was even lieleblank als de bewoners van het Veluwe dorp waar zij zich vestigde. Maar volslagen ongelovig, en ontactisch, klopte zij op zondag de matjes in de voortuin. Over deze 'stadse' werden de vreselijkste dingen gezegd. Keurig algemeen beschaafd Nederlands sprekend kwam ik op een school aan de rand van de Amsterdamse 'Pijp'. Wat een verbeelding had die brillenjood, die trekken we door de stront! Ieder mens heeft een soort natuurlijke neiging de wereld te bekijken vanuit het eigen perspectief. Een Afrikaanse gast zei tegen mij: 'Julie houden niet van je ouders. Die worden in een tehuis gestopt.' Een goed gesprek leverde in dit geval wel wat op. Een Indiaans gezegde luidt: 'Loop eerst maar eens in de mocassins van de ander, voor je commentaar op hem hebt.'

Het is Veertigdagentijd, een periode om ons af te vragen of wij niet te snel oordelen en wel recht doen aan anderen. Goede gesprekken gewenst.

ROB VAN ESSEN